

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Тема. **Закономірності, принципи і правила навчання. Система дидактичних принципів**

Питання для обговорення

1. Закономірності навчання.
2. Характеристика принципів навчання, правила навчання.

Основні поняття: дидактика, закономірність, принцип, правило.

АЛГОРИТМ САМОПІДГОТОВКИ

I. ПРОАНАЛІЗУЙТЕ ЗМІСТ ЛЕКЦІЇ. ДАЙТЕ ВІДПОВІДІ НА ТАКІ ЗАПИТАННЯ

1. Розкрийте сутність закономірностей навчання.
2. Доведіть, що принципи навчання є основними вихідними положенням теорії навчання.
3. Перерахуйте принципи навчання.
4. Охарактеризуйте принцип науковості.
5. Доведіть, що принцип систематичності і послідовності навчання передбачає систему в роботі вчителя та учня.
6. Обґрунтуйте важливість принципу доступності та принципу зв'язку навчання з життям.
7. Поясніть, чому застосування принципу свідомості й активності сприяє перетворенню школяра з пасивного об'єкта навчання на активності його суб'єкт.
8. Що сприяє активізації пізнавальної діяльності?
9. Визначте сутність афоризму – краще один раз побачити, ніж сто раз почути.
10. Назвіть види та функції наочності.
11. Сформулюйте вимоги до використання наочності.
12. Схарактеризуйте зміст принципу міцності знань, вмінь та навичок.
13. Розкрийте сутність індивідуального підходу. Доведіть, що він має багато спільного з особистісним підходом.
14. Чому, на вашу думку, принцип емоційності навчання є дуже важливим?
15. Проаналізуйте принципи навчання, на яких ґрунтується Державний стандарт початкової освіти.
16. Який взаємозв'язок між закономірностями і принципами навчання?
17. У чому полягає взаємозв'язок між принципами навчання?
18. Сформулюйте найважливіші дидактичні правилами, які впливають з принципів систематичності і послідовності активності і самостійності.

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати правила та шляхи реалізації принципів навчання.
2. Підібрати 5 прислів'їв та приказок, висловів видатних педагогів, які ілюструють різні принципи навчання (відповідні принципи зазначити у дужках).

Література

1. Волкова Н.П. Педагогіка: Навч. посібник. – Вид. 2-ге, перероб., доп. – К.: Академвидав, 2007. – 616 с.
2. Лозова В., Троцько Г. Теоретичні основи виховання і навчання: Навч. посібник. – Харків: ОВС, 2002. – 400 с.
3. Мазоха Д., Опанасенко Н. Педагогіка: Навч. посібник. – К.: Центр навч. літ-ри, 2005. – 232 с.
4. Максимюк С.П. Педагогіка: Навч. посібник. – К.: Кондор, 2009. – 670 с.
5. Малафіїк І. Дидактика: Навч. посібник. – К.: Кондор, 2005. – 395 с.
6. Мойсеюк Н. Педагогіка: Навч. посібник. – К., 2007. – 656 с.
7. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг.ред. Н.М. Бібік. – Розділ 2. Путівник по Державному стандарту початкової освіти. – Київ: Літера ЛТД, 2018. – С.22-23. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/Новини/2018/12/12/11/20-11-2018rekviz.pdf>
8. Фіцула М.М. Педагогіка: Навч. посібник. – Вид. 2-ге, перероб., доп. – К.: Академвидав, 2007. – 560 с.
9. Чайка В. Основи дидактики: Навч. посібник. – К.: Академвидав, 2011. – 240 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Тема. Методи і засоби навчання, їх класифікація та характеристика. Вибір методів навчання

Питання для обговорення

1. Дослідження сутності поняття “метод навчання”.
2. Визначення специфіки прийомів та засобів навчання.
3. Знайомство з різними підходами щодо класифікації методів навчання.
4. Вибір оптимального поєднання методів і засобів навчання.
5. Методи і засоби навчання в умовах Нової української школи

Основні поняття і терміни: метод навчання; прийом навчання; засіб навчання; словесні методи; наочні методи; практичні методи; розповідь,

лекція; бесіда; диспут; спостереження, демонстрація; ілюстрація; вправа; пояснювальний метод; частково-пошуковий метод; дослідницький метод.

Питання вхідного контролю

1. Що розуміється під методом навчання?
2. Дайте визначення прийому навчання.
3. Що таке засіб навчання? Наведіть приклади.
4. Як класифікуються методи навчання за джерелом знань?
5. Приведіть класифікацію методів навчання за Ю.К. Бабанським.
6. Охарактеризуйте словесні методи.
7. В чому особливість наочних методів?
8. Які переваги мають практичні методи?
9. Проаналізуйте методи навчання в залежності від характеру пізнавальної діяльності учнів.
10. Що впливає на вибір методів навчання?
11. Що таке інтерактивні методи навчання?
12. В чому полягає метод «Мозкова атака», «Асоціативний куц» («гронування»), «Кубування», «Акваріум»?
13. Чому, на Вашу думку, рекомендують використовувати інтерактивні методи навчання в умовах НУШ?
14. Назвіть переваги використання конструктора LEGO як засобу навчання в Новій українській школі.

Методичні вказівки для підготовки до практичного заняття

При підготовці до першого питання практичного заняття з цієї теми необхідно звернути увагу на неоднозначність визначення методу навчання. При цьому треба зупинитись на одному з них та аргументувати свій вибір.

В другому питанні слід більш детально ознайомитись з такими поняттями як “прийом” та “засіб навчання”, визначитись з їх сутністю та навести приклади кожного з них.

Для підготовки до третього питання на основі аналізу літератури слід з'ясувати особливості класифікації методів навчання. Увагу зосередити на класифікації за джерелом знань, за характером пізнавальної діяльності (І.Лернер, М.Скаткін), проаналізувати класифікацію, запропоновану Ю.К.Бабанським.

В четвертому питанні практичного заняття важливо визначитись з функціями основних методів навчання та перейти до вибору методів навчання в залежності від мети і завдань уроку, специфіки навчального предмета навчання.

У п'ятому питанні особливу увагу потрібно звернути на використання інтерактивних та проблемних методів навчання. Проаналізувати перелік засобів

навчання та обладнання навчального і загального призначення для навчальних кабінетів початкової школи в умовах реформи НУШ.

Завдання для виконання на практичному занятті:

1. Розробіть ієрархію факторів, що впливають на вибір методу навчання.
2. З наведених тверджень виберіть фактори, що впливають на вибір методів навчання: мета навчання; рівень мотивації учня; складність навчального матеріалу; рівень підготовки учнів; активність учнів; вік учнів; час навчання; тип та структура заняття; кількість учнів в класі; рівень підготовленості педагога.
4. Запропонуйте та розробіть алгоритм використання будь-якого інтерактивного методу на уроці літературного читання в початковій школі.
3. Заповніть таблицю 1. Наведіть приклади різних методів навчання та дайте їх визначення.

Таблиця 1. Методи навчання

Практичні методи	Наочні методи	Словесні методи

Література

1. Волкова Н.П. Педагогіка: Навч. посібник. – Вид. 2-ге, перероб., доп. – К.: Академвидав, 2007. – 616 с.
2. Енциклопедія освіти / За ред. В.Кременя. – К.: Юніком Інтер, 2008. – 1040с.
3. Лозова В., Троцько Г. Теоретичні основи виховання і навчання: Навч. посібник. – Харків: ОВС, 2002. – 400 с.
4. Мазоха Д., ОпанасенкоН. Педагогіка: Навч. посібник. – К.: Центр навч. літ-ри, 2005. – 232 с.
5. Максимюк С.П. Педагогіка: Навч. посібник. – К.: Кондор, 2009. – 670с.
6. Малафіїк І. Дидактика: Навч. посібник. – К.: Кондор, 2005. – 395 с.
7. Мойсеюк Н. Педагогіка: Навч. посібник. – К., 2007. – 656 с.
8. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag.red. N.M. Bibik. – Rozdil 5-6. Integracija: tematyczny i dzialynisnyj pidhody. Tematyczne navchannya. Planuvannya tematycznego navchannya. – Kyiv: Litera LTD, 2018. – С.61-70. – Режим доступу:
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/Новини/2018/12/12/11/20-11-2018rekviz.pdf>
9. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Київ, 2011. 135 с.

10. Про затвердження примірного переліку засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для навчальних кабінетів початкової школи. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-primirnogo-pereliku-zasobiv-navchannya-ta-obladnannya-navchalnogo-i-zagalnogo-priznachennya-dlya-navchalnih-kabinetiv-pochatkovoyi-shkoli>
- 11.Рома О. Гра по-новому, навчання по-іншому: методичний посібник. - The LEGO Fondation, 2018. – 44 с.
- 12.Фіцула М.М. Педагогіка: Навч. посібник. – Вид. 2-ге, перероб., доп. – К.: Академвидав, 2007. – 560 с.
- 13.Чайка В. Основи дидактики: Навч. посібник. – К.: Академвидав, 2011. – 240с.
14. Юрченко О. Вісім ігор з LEGO для 1 класу на вирішення проблемних завдань. – Режим доступу: <https://osvitoria.media/experience/visim-igor-z-lego-dlya-1-klasu-na-vyrishennya-problemnyh-zavdan/>

Додаткове індивідуальне завдання

Теми наукових повідомлень

1. Метод навчання як багатомірне явище.
2. Історичний розвиток методів навчання.
3. Розвиток методів навчання на сучасному етапі.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Тема. Інтерактивне навчання як інноваційна технологія організації освітнього процесу

Питання для обговорення

1. Сутність, мета та завдання інтерактивного навчання.
2. Інтерактивний урок, його структура.
3. Використання дискусій, тренінгів, рольових та ділових ігор в освітньому процесі початкової школи.
4. Оцінювання навчальних досягнень учнів на інтерактивному уроці.

Основні поняття і терміни: інтерактив, інтерактивне навчання, інтерактивні методи, інтерактивний урок, мотивація, оцінювання, «Карусель», «Акваріум», «Коло ідей», дебати, ток-шоу, метод «Прес», дискусія, «Світове кафе», «мозаїка», «відкритий простір».

Контрольні питання

1. Назвіть основну мету інтерактивного навчання.
2. Перелічіть основні завдання інтерактивного навчання.

3. Дайте визначення поняттю «інтерактивні методи навчання».
4. Назвіть методи інтерактивного навчання.
5. Чому інтерактивні методи навчання успішні?
6. Перелічіть особливості групової навчальної діяльності учнів.
7. Які особливості застосування ігрових технологій у початковій школі?
8. Що спільного та відмінного в організації та проведенні рольової та ділової гри?
9. У чому особливості проведення навчальної дискусії?
10. Які інтерактивні методи належать до фронтальних?
11. Яка роль учителя у процесі використання інтерактивних методів навчання?
12. Які завдання Державного стандарту початкової освіти вирішує інтерактивного навчання?
13. Назвіть структуру інтерактивного уроку.
14. Що таке мотивація?
15. Назвіть основні етапи оцінювання учнів на інтерактивному уроці.

Завдання для самостійної роботи

1. Заповніть таблицю:

<i>Позитивні аспекти інтерактивного навчання</i>	<i>Негативні аспекти інтерактивного навчання</i>

2. Запропонуйте вправу «Вилучи зайве слово» (клас, урок, тема – на вибір студента).
3. Запропонуйте тему та розробіть план дискусії в стилі телевізійного ток-шоу (тематика за вибором студента).
4. Опишіть технологію інтерактивного навчання «Карусель».
5. Опишіть технологію інтерактивного навчання «Акваріум».
6. Назвіть мету технології «Коло ідей».
7. Запропонуйте перелік інтерактивних форм роботи для саморозвитку вчителя початкових класів.

Теми наукових повідомлень

1. Школа нового покоління.
2. Використання інтерактивних вправ на уроках у початкових класах.
3. Столітеллінг (storytelling) у початковій школі.

Література

1. Грицюк О. І. Інтерактивні технології навчання молодших школярів // Почат. навчання та виховання. – 2011. – № 8. – С. 2–17.
2. Державний стандарт початкової освіти (Постанова КМУ від 21 лютого 2018 р.). – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
3. Комар О.Ю. Інтерактивні технології – технології співпраці // Почат. шк. – 2004. – № 9. – С. 5–8.
4. Крамаренко С.А. Інтерактивні техніки навчання як засіб розвитку творчого потенціалу учнів // Відкритий урок. – 2002. – № 5/6. – С. 18–19.
5. Кратасюк Л.П. Інтерактивні методи навчання // Дивослово. – 2004. – № 10. – С. 2–11.
6. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag.red. Н.М. Бібік. – Розділ 2. Путівник по Державному стандарту початкової освіти. – Київ: Літера ЛТД, 2018. – С.22-23. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/Новини/2018/12/12/11/20-11-2018rekviz.pdf>
7. Новиченко О. М. З досвіду використання інтерактивних технологій // Почат. освіта. – 2007. – № 41 (листопад). – С. 4–5.
8. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Київ, 2011. 135 с.
9. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посіб. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко; за ред. О. І. Пометун. – К. : «А.С.К.», 2005. – 192 с.
10. Сиротенко Г.О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання / Г. О. Сиротенко. – Х. : ВГ «Основа», 2003. – 80 с.
11. Шелестова Л.С. Інтерактивні технології: «за» і «проти» // Шкільний світ. – 2003. – № 12. – С. 3.
12. Ющенко І. В. Упровадження інтерактивних технологій на уроках у початкових класах // Почат. навчання та виховання. – 2010. – № 2 (січень). – С. 2–9.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ

Тема. Форми організації навчальної діяльності учнів. Тенденції розвитку форм навчання

Питання для обговорення

1. Історична еволюція форм навчання: індивідуальна, індивідуально-групова та колективна форма навчання.
2. Бел-Ланкастерська система.

3. Експериментальна педагогіка, школи-лабораторії, Дальтон-план
4. Диференціація навчання: Мангеймська система, план Трампа
5. Філософія навчання: Вальдорфська педагогіка, особистісно орієнтована педагогіка, інноваційна педагогіка.
6. Метод проектів

Основні терміни та поняття: форми навчання, система навчання, індивідуалізація та диференціація навчання, взаємне навчання, експериментальна педагогіка, класно-урочна система.

Питання вхідного контролю

1. Назвіть відомі Вам організаційні форми навчання.
2. За якими ознаками виділяють різні форми навчання ?
3. Назвіть авторів систем альтернативних до класно-урочної.
4. Яка форма навчання переважала в Середньовіччі?
5. Яка система використовувала взаємне навчання ?
6. В якій системі вперше було запропоновано розподіл дітей на потоки ?
7. Що таке Дальтон-план ?
8. У чому полягає метод проектів ?
9. Наведіть приклади нетрадиційних уроків.
10. Які з нетрадиційних форм навчання використовуються в практиці сучасної освіти ?
11. Які форми організації освітнього процесу слід застосовувати в початкових класах Нової української школи?

Методичні вказівки для підготовки до практичного заняття

При підготовці до першого питання практичного заняття необхідно, перш за все, пригадати, що в педагогічній науці розуміють під терміном “форми навчання”, згадати головні ознаки, за якими розрізняють форми навчання. Для цього знайти визначення в підручниках з педагогіки та виписати його у власний словник термінів. За допомогою посібників ознайомитись з історичною зміною форм навчання, з'ясувати коли і чому переважно застосовувались індивідуальні, індивідуально-групові та колективні форми навчання, звертаючи увагу на переваги та недоліки кожної з них. Готуючись до питань 2 – 4, знайти в літературі причини появи нових форм навчання. Обґрунтувати пошук нетрадиційних, відмінних від класно-урочної системи форм навчання. Які соціальні, економічні, психологічні причини призвели до появи кожної з них ? Ознайомитись з найвідомішими, або тими, що знайшли найбільше практичне поширення формами навчання – система взаємного навчання (Бел-Ланкастерська система), експериментальна педагогіка (школи-лабораторії, Дальтон-план), диференціація навчання (Мангеймська система, план Трампа),

метод проектів. Які філософські ідеї та психологічні концепції знаходяться в основі кожної з нових форм навчання? Хто автор? Хто і де використовував, окрім автора, і з якими наслідками? Як організовано процес навчання (режим у просторі і часі, взаємодія вчителя та учнів, використовувані засоби та ін.)?

Знайти в педагогічній літературі (періодичній, збірках) авторські розробки нетрадиційних уроків. Звернути увагу на те, як подано в літературі опис таких уроків (визначення мети, змісту, методів, засобів та умов проведення, розподіл ролей, діяльність педагога та учнів, результати проведення). Пригадати нетрадиційні уроки, відомі з власного досвіду. Проаналізувати їх у відповідності із знайденими в літературі схемами.

При підготовці до п'ятого питання за допомогою літературних джерел [простежити, як пошук найбільш ефективних форм навчання призводить до перегляду всієї педагогічної системи, освітніх цінностей, спрямування навчального процесу, підходів до його реалізації].

При підготовці до шостого питання ознайомитись з історією виникнення і сучасним станом застосування метода проектів (досвід закордонних країн), визначити його особливості як нетрадиційної форми навчання, використовуючи основну та додаткову літературу.

Завдання для виконання на практичному занятті:

1. Визначити позитивні та негативні риси (переваги та недоліки) різних форм навчання:

Форма навчання	Позитивні риси	Негативні риси
Індивідуальне навчання		
Індивідуально-групове навчання		
Колективні форми навчання		

2. Проаналізувати структуру сучасного уроку в початковій школі (відповідно до Концепції НУШ»).
3. Назвати та стисло охарактеризувати нетрадиційні форми уроку.
4. Представити власні пропозиції щодо нетрадиційного уроку.
5. Дібрати аргументи “за” та “проти” класно-урочної системи навчання.
6. Охарактеризувати форми навчання, відмінні від класно-урочної системи:

- Белл-Ланкастерська система
- Дальтон-план
- Мангеймська система
- План Трампа
- Вальдорфська педагогіка
- Метод проектів

При цьому звернути увагу на такі питання:

- автор;
- де і коли застосовано;
- режим – часовий та просторовий;
- розподіл навчально-організаційних функцій;
- вибір та послідовність етапів навчальної роботи;
- характер спілкування;
- результати застосування.

Література

1. Волкова Н.П. Педагогіка: Навч. посібник. – Вид. 2-ге, перероб., доп. – К.: Академвидав, 2007. – 616 с.
2. Енциклопедія освіти / За ред. В.Кременя. – К.: Юніком Інтер, 2008. – 1040с.
3. Концепція Нової української школи. – Режим доступу: [<https://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>]
4. Лізинський В. Прийоми та форми в навчальній діяльності. – Х.: Ранок. – 2007. – 160 с.
5. Мазоха Д., Опанасенко Н. Педагогіка: Навч. посібник. – К.: Центр навч. літ-ри, 2005. – 232 с.
6. Максимюк С.П. Педагогіка: Навч. посібник. – К.: Кондор, 2009. – 670с.
7. Малафійк І. Дидактика: Навч. посібник. – К.: Кондор, 2005. – 395 с.
8. Мойсеюк Н. Педагогіка: Навч. посібник. – К., 2007. – 656 с.
9. Сидоренко В.В. Концептуальні засади Нової української школи: ключові компетентності, ціннісні орієнтири, освітні результати / Вікторія Сидоренко // Методист. - №5. – травень. – 21с.
10. Фіцула М.М. Педагогіка: Навч. посібник. – Вид. 2-ге, перероб., доп. – К.: Академвидав, 2007. – 560 с.
11. Чайка В. Основи дидактики: Навч. посібник. – К.: Академвидав, 2011. – 240с.
12. Чекіна О. Нестандартні уроки у початковій школі. Теорія і практика: Метод. посібник для вчителів. – Харків: Скорпіон, 2005. – 96 с.

13. Лозова В., Троцько Г. Теоретичні основи виховання і навчання: Навч. посібник. – Харків: ОВС, 2002. – 400 с.

Теми наукових повідомлень:

1. Філософські основи нетрадиційних форм навчання.
2. Розвиток шкіл взаємного навчання на Харківщині.
3. Вальдорфська педагогіка: історія та сучасність.
4. Відродження методу проектів на основі застосування комп'ютерних та інформаційних технологій.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ.

Тема. Система освіти в Україні. Структура і управління загальноосвітніми закладами. Принципи і функції управління

Питання для обговорення

1. Система освіти в Україні.
2. Загальні ознаки та сутність управління.
3. Принципи управління закладами освіти.
4. Структура органів управління освітою.
5. Управлінські органи у школі. Педагогічна рада школи. Органи громадського самоврядування закладу освіти.
6. Функції управління.

Основні терміни та поняття: “управління”, “керівництво”, “школознавство”, “принципи управління”, “функції управління”, “планування”, “організація”, “координування”, “контроль”, “регулювання”, “облік”, “аналіз”.

Завдання для самостійної роботи

1. Розробити і подати структуру органів управління освіти у вигляді таблиці.
2. Із Закону України «Про освіту» (2017 р.) (Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>), **виписати** і оформити у формі таблиць та схем **наступні аспекти:**
  - визначення «системи освіти»;
  - які спеціальні закони регламентують систему вітчизняної освіти;
  - хто має право на безоплатну освіту;
  - види освіти (їх характеристика);
  - форми освіти;
  - складники та рівні освіти;

- особливості (мета і зміст) дошкільної, позашкільної, повної загальної середньої, вищої освіти та інших рівнів освіти – знати різницю між ними;
- визначення «освітня програма», «освітній стандарт», «Освітня кваліфікація»
- Категорії учасників освітнього процесу;
- Органи управління у сфері освіти, їх функціональні обов'язки (основне);
- Типи закладів освіти, що забезпечують здобуття загальної середньої та спеціалізованої освіти.

Рекомендована література

1. Бондар В.І. Теорія і технологія управління процесом навчання в школі / В.І. Бондар. – К. : Школяр, 2000. – 191 с.
2. Закон України «Про освіту» (2017 р.). - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Кузьмінський А.І. Педагогіка : підручник / А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко. – К. : Знання, 2007. – 448 с.
4. Макарова Т.М. Організація навчального процесу та методичної роботи : метод. указання / Т.М. Макарова. – Харків : Вид-во “Ранок”, 2008. – С. 5– 17.
5. Наука управління загальноосвітнім закладом: Навчальний посібник / Т.М. Десятов, О.М. Коберник, Б.Л. Тевлін, Н.М. Чепурна. – Х. : Видавнича група “Основа”, 2003. – 240с.
6. Онишків З.М. Основи школознавства: навч. посіб. [для студ.пед. вузів] / Зиновій Онишків. – Тернопіль : Навчальна книга –Богдан, 2007. – 176 с.
7. Поташник М. Шкільне управління : сутність, призначення, науковість, основи, проблеми / М. Поташник, А. Мойсєєв // Підручник для директора. – 2002. – № 1– 8. – С. 26– 28.
8. Чернуха-Гадзецька К.М. Технологія управління / К.М. Чернуха-Гадзецька. – Х. : Основа, 2009. – 144 с.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ПРИРОДОЗНАВСТВА

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1.

Засоби наочності у процесі навчання природознавства

I. Ознайомтеся з питаннями теми та опрацюйте рекомендовану літературу.

1. Засоби наочності, їх загальна характеристика.
2. Натуральні засоби наочності.
3. Образотворчі засоби наочності.
4. Аудіовізуальні засоби наочності.
5. Моделі як засоби наочності.

Література

1. Байбара Т. М. Методика навчання природознавства. –К: Веселка, 1998. – 334с.
2. Кукалець М.В. Методика викладання природознавства у початковій школі: навчально-методичний посібник за модульно-рейтинговою системою навчання студентів спеціальності "Початкова освіта": 2011.
3. Методика викладання освітньої галузі «Людина і світ»: навч. посібн./ Автор і укладач О.О. Ліннік. – К.: Видавничий дім «Слово», 2010. – 284 с.

II. Заповніть таблицю «Класифікація засобів наочності з природознавства» (залікова вартість 3 б.)

Натуральні об'єкти		Образотворчі		Аудіовізуальні		Моделі	

III. Ознайомтеся з типовим переліком засобів навчання та обладнання для початкової школи для природничої освітньої галузі

<https://nus.org.ua/news/mon-rozrobylo-typovyj-perelik-zasobiv-navchannya-ta-obladnannya-dlya-pochatkovoyi-shkoly/>

IV. Перегляньте відео про лепбук: <https://www.youtube.com/watch?v=xRRqIOk0vXg>.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2.

Методи навчання природознавства у початковій школі

I. Ознайомтеся з питаннями теми та опрацюйте рекомендовану літературу.

1. Дидактична суть і структура методу навчання. Методи організації процесу навчання у методиці навчання природознавства в 1-4 класах.

2. Формування дослідницької поведінки молодших школярів за методикою О. Савенкова.

3. Використання ТРВЗ-технології на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

4. Використання інтерактивних методів у процесі викладання курсу «Я досліджую світ».

Література

1. Байбара Т. М. Методика навчання природознавства. –К: Веселка, 1998. – 334с.

2. Большакова І. Квести в початковій школі / І. Большакова, М. Пристінська, В. Ареф'єва. – К, 2016. – 136 с.

3. Кукалець М.В. Методика викладання природознавства у початковій школі: навчально-методичний посібник за модульно-рейтинговою системою навчання студентів спеціальності "Початкова освіта": 2011.

4. Методика викладання освітньої галузі «Людина і світ»: навч. посібн./ Автор і укладач О.О. Ліннік. –К.: Видавничий дім «Слово», 2010. – 284 с.

5. Мішагіна О. Використання квесту як засобу активізації навчальної діяльності учнів. http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/34730/

6. Сходінками творчості. Методика ТРВЗ в початковій школі /Автори-упорядники: О. В. Лесіна, В. П. Телячук. — Х.: Вид. група «Основа»: «Тріада+», 2007. — 112 с. — (Серія «Педагогічні інновації. Майстерня»)

II. Складіть інтелектуальну карту до теми «Методи навчання природознавства». (залікова вартість – 2 б.)

III. Розробіть дидактичну гру природничого змісту із малюнками на закріплення вивчених понять (залікова вартість – 3 б.).

Самостійна робота до теми «Методика навчання природознавства – педагогічна наука»

1. Опрацюйте теоретичні основи лекційного матеріалу.

2. *Складіть таблицю «Розвиток методики навчання основ природознавства (письмово, залікова вартість – 2 б.)*

3. Розкрийте методику проведення педагогічного експерименту під час досліджень в освітній галузі методики природознавства (усно).

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1.

Види переказів і методика їх проведення.

**Організація та прийоми навчання усним і письмовим переказам:
попередня розсосереджена робота, постановка завдання, мотивація
мовлення**

Ключові питання для розгляду на практичному:

1. Види переказів та методика їх проведення.
2. Методика навчання усних і письмових переказів.
3. Методика навчання молодших школярів різних за формою і жанром висловлювань.
4. Методика аналізу перевірених учителем творів і переказів.

Самостійне теоретичне опрацювання:

Перекази в початкових класах, їх значення, класифікація та дидактичні можливості.

1. Ознайомитись з критеріями оцінювання навчальних досягнень учнів 2-4 класів (усний і письмовий переказ).
2. Підібрати 2-3 тексти для переказу.
3. Скласти пам'ятку для учнів "Як працювати над переказом".

Опрацювати статтю:

Лобчук О. Усний переказ як засіб розвитку зв'язного мовлення // Поч. школа. - 2002.-№ 2.-С. 23-27.

Практична робота

1. Проведення (*підготовка*) фрагментів уроку (без самого процесу написання переказу).

Теми для складання конспектів і проведення фрагментів уроків з розвитку зв'язного мовлення:

3 клас

1 підгрупа – 5-6 осіб.

Урок розвитку зв'язного мовлення. Робота над детальним переказом – художнім описом. (Підібрати відповідний текст для переказу-опису, за схемою, поданою на лекції, продемонструвати всі поетапні кроки роботи над створенням детального переказу-опису на основі підбраного тексту (*складання конспекту уроку*)).

3 клас

2 підгрупа – 5-6 осіб.

Урок розвитку зв'язного мовлення. Робота над вибіркоким переказом-розповіддю (Підібрати відповідний текст для вибіркового переказу-розповіді; за схемою, поданою на лекції, продемонструвати всі поетапні кроки роботи над створенням переказу-розповіді на основі підбраного тексту (*складання конспекту уроку*))

4 клас

3 підгрупа – 5-6 осіб.

Урок розвитку зв'язного мовлення. Робота над стислим переказом-міркуванням. (Підібрати відповідний текст для стислого переказу-міркування; за схемою, поданою на лекції, продемонструвати всі поетапні кроки роботи над створенням стислого переказу-міркування на основі підбраного тексту (*складання конспекту уроку*))

4 клас

4 підгрупа – 5-6 осіб.

Урок розвитку зв'язного мовлення. Робота над творчим переказом-есе. (Підібрати відповідний текст для творчого переказу-есе; за схемою, поданою на лекції, продемонструвати всі поетапні кроки роботи над створенням творчого переказу-есе на основі підбраного тексту (*складання конспекту уроку*))

Методичні рекомендації

Увага! Кожен студент із підгрупи самостійно та індивідуально працює над створення алгоритму (конспекту) роботи над визначеним видом переказу, а на практичному занятті або презентує свою роботу, або доповнює, уточнює, виправляє роботу іншого студента з підгрупи чи групи взагалі.

Рекомендована література:

1. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі : метод. посіб. / М. С. Вашуленко. – К. : Освіта, 2006. – 268 с.
2. Голуб Н. Компетентнісне навчання української мови в загальноосвітній школі: проблеми й перспективи / Н.Голуб // Українська мова і література в школі. – 2014. – № 7. – С. 2-7.
3. Лещенко Г. Комунікативно-діяльнісний підхід до проведення уроків розвитку зв'язного мовлення. //Початкова школа, 2003.-№12.-С.5-8.
4. Лобчук О. Усний переказ як засіб розвитку зв'язного мовлення // Поч. школа. - 2002.-№ 2.-С. 23-27.
5. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів/За наук. ред.. М.С.Вашуленка. – К.: Літера ЛТД, 2011. – 364с. – С. 341-347.

6. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою 1 – 4 класи. К.: «Освіта».– 2013.–385с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАННЯТТЯ 2

Методика роботи над твором.

Методика роботи над усним і письмовим твором

Самостійна робота

Опрацювати статтю:

1. Лобчук О. Складання творів за спостереженням / О. Лобчук // Початкова школа. – 2005. – №1. – С. 10–12.
2. Критерії та норми оцінювання учнівських творів (відповідно до Методичних рекомендацій)
3. Підготуватися до проведення фрагменту уроку з усім необхідним роздавальним, наочним і мультимедійним матеріалами.

Теми для складання конспектів і проведення фрагментів уроків з розвитку зв'язного мовлення:

2 клас

- 1) Урок розвитку зв'язного мовлення. Розповідь на тему «Наші зимові канікули».
- 2) Урок розвитку зв'язного мовлення. Складання твору-роздуму «Куди зникають крапельки роси?».
- 3) Урок розвитку зв'язного мовлення. Складання розповіді «Про двох цапків» за малюнками і запитаннями в підручнику.

3 клас

- 4) Урок розвитку зв'язного мовлення. Твір-опис «Моя улюблена тварина».
- 5) Урок розвитку зв'язного мовлення. Складання твору-розповіді «Мої улюблені зимові розваги».

4 клас

- 6) Урок розвитку зв'язного мовлення. Складання есе «У гостях в іменинниці».
- 7) Урок розвитку зв'язного мовлення. Складання тексту-розповіді «Допомога птахам взимку».

Практична робота

1. Взаємоаналіз складених конспектів фрагментів уроків розвитку зв'язного мовлення.

Методичні рекомендації

Здобувачі вищої освіти проводять взаємоаналіз виконаних конспектів уроків розвитку зв'язного мовлення за допомогою ІКТ, 9сайтів груп, платформ чи за допомогою електронної пошти...)

Письмовий аналіз разом із конспектом оцінюється викладачем.

Увага! Складання конспекту і взаємоаналіз проводиться «трійками».

Якісно виконана робота оцінюється у 5 балів.

Рекомендована література:

1. Большакова І. Ситуативна навчально-мовленнєва діяльність школярів на уроках укр. мови //Поч. школа. - 2002. - № 10. - С. 9-12.
2. Дубовик С. Розвиток діалогічного мовлення школярів на уроках української мови // Поч. школа. - 2002. - № 7. - С. 19-21.
3. Лобчук О. Складання творів за спостереженням / О. Лобчук // Початкова школа. – 2005. – №1. – С. 10–12.
4. Матеріали для проведення уроків розвитку зв'язного мовлення з української мови в 3 класі // БВПШ 2001. - № 20. - жовтень. - С.2-17.
5. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів/За наук. ред.. М.С.Вашуленка. – К.: Літера ЛТД, 2011. – 364с.
6. Науменко В., Захарчук М. Формування в дітей уміння говорити майстерно // Поч. школа. - 2002. -№ 10. - С. 13-15.
7. Страгіна І., Чеснокова О. Особливості мовленнєвого розвитку дитини в системі розвивального навчання //Поч. школа. - 2002. - № 3. - С.51 -53.
8. Френкель А.І. Програма уроків розвитку мовлення в 1 -3 класах // Розкажіть онуку. - 2001.-№ 10.-С. 2-3.

ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

Тема 10. Короткий огляд історії методів навчання грамоти. Сучасний звуковий аналітико-синтетичний метод навчання грамоти. Прийоми звукового аналізу, прийоми звукового синтезу.

1. Роль українських діячів культури (Т.Г. Шевченко, Ю. Федькович, Б.Д. Грінченко) у розвитку методики навчання грамоти і поширення грамотності на Україні. (2 год.)

2. Зміст та завдання добукварного періоду. Завдання післябукварного періоду. Зв'язок уроків читання й письма в післябукварний період. Розвиток читацької активності і самостійності першокласників. (2 год.).

3. Психолого-педагогічні вимоги до процесу навчання письма. Характеристика способів навчання письма. Особливості нової системи каліграфічного письма. (2 год.)

Питання для самоконтролю

1. За якими напрямками здійснюється робота з розвитку мовлення на уроках навчання грамоти?

2. Назвіть прийоми пояснення й уточнення лексичного значення слів.
3. Які словниково-логічні вправи можуть виконувати першокласники на уроках навчання грамоти?
4. Назвіть різні види роботи над реченням і зв'язним мовленням у букварний і післябукварний періоди.
5. Які основні завдання післябукварного періоду?
6. Розкрийте основні особливості побудови уроків навчання грамоти в умовах класу-комплекту.
7. Які види наочності можна використовувати на уроках навчання грамоти?
8. Які основні структурні компоненти сучасного уроку навчання грамоти?
9. Назвіть основні навички каліграфічного письма, які учні набувають у період навчання грамоти.
10. Вкажіть основні прийоми аналізу та синтезу на уроках навчання грамоти.

Література

1. Варзацька Л.О. Інтегровані уроки рідної мови і мовлення в перших класах загальноосвітніх шкіл. Методичний посібник. – К.: “ЮНІВЕРС”, 2000. – 141с.
2. Вашуленко М. Літературна творчість В.О.Сухомлинського в нових підручниках для початкової школи //Початкова школа. – 2003. – №9. – С.3–5.
3. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі : метод. посіб. / М. С. Вашуленко. – К. : Освіта, 2006. – 268 с.
4. Голуб Н. Компетентнісне навчання української мови в загальноосвітній школі: проблеми й перспективи / Н.Голуб // Українська мова і література в школі. – 2014. – № 7. – С. 2-7.
5. Лещенко Г. Комунікативно-діяльнісний підхід до проведення уроків розвитку зв'язного мовлення. //Початкова школа, 2003.–№12.–С.5–8.
6. Мартиненко В. Позакласне читання. //Початкова школа, 2003. –№12.–С.36–39.
7. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М.С. Вашуленка.– К,: Літера ЛТД, 2011.–364с.
8. Мовчун А. Вивчаємо з третьокласниками книгу природи за “Читанкою” О.Савченко. //Початкова школа, 2003.–№10.–С.11–14.
9. Прищепа К.С. Навчання грамоти (методичний посібник до Букваря авторів К.С.Прищепи,). – К.: Форум. 2002.–143с.
- 10.Савченко О. Компетентнісна спрямованість нових навчальних програм для початкової школи // ПШ. – 2012. – №8.